

CENTRUM SRDÍČKO

Plán výchovy a péče

Dětská skupina – ZDRAVÁ ŠKOLIČKA

Plán výchovy a péče vypracovala: Ing. Bc. Ivana Humlová

Obsah

1. Principy plánu výchovy a péče.....	2
2. Kontinuita plánu výchovy a péče.....	2
3. Cíle plánu výchovy a péče	2
4. Rámcové cíle	3
5. Klíčové kompetence	3
5.1. Kompetence k poznání dovedností a znalostí	4
5.2. Kompetence k řešení problémů.....	4
5.3. Komunikativní kompetence	4
5.4. Sociální a personální kompetence.....	5
6. Typ výchovy a druh hry	5
7. Oblasti, rizika a výstupy dílčích cílů.....	6
.....	6
A. BIOLOGICKÁ OBLAST.....	6
A.1. Dítě a jeho tělo	6
B. Dítě a jeho psychika	8
B.1. Jazyk a řeč	8
B. 2. Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace	9
B. 3. Sebepojetí, city, vůle	11
C. Interpersonální	12
C.1. Dítě a ten druhý	12
D. Sociálně-kulturní	14
D.1. Dítě a společnost	14
E. ENVIROMENTÁLNÍ	16
E.1. Dítě a svět	16
8. Konkretizace oblastí.....	18
9. Rámcový měsíční plán	20

1. Principy plánu výchovy a péče

Hlavní principy Plánu výchovy a péče

- ▶ akceptoval přirozená vývojová *specifika dětí předškolního věku* a důsledně je promítal do obsahu, forem a metod práce s předškolními dětmi
- ▶ umožňoval rozvoj dovedností a znalostí *každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb*
- ▶ zaměřoval se na vytváření *základů klíčových kompetencí* dosažitelných v etapě předškolního vzdělávání
- ▶ definoval *kvalitu přístupu práce s dětmi předškolního věku* z hlediska cílů vzdělávání, podmínek, obsahu i výsledků, které má přinášet
- ▶ zajišťoval transparentnost, srovnatelnost a konkrétnost *v nastavení, výstupech a implementace do praxe Plánu výchovy a péče*
- ▶ vytvářel prostor pro *rozvoj různých programů a koncepcí* i pro individuální profilaci každého dítěte
- ▶ umožňoval využívání *různých formy i metody přístupu a přizpůsobovat metody a práci s dětmi předškolního věku konkrétním místním podmínkám, možnostem a potřebám*

2. Kontinuita plánu výchovy a péče

Plán výchovy a péče je kontinuálně rozdělen na:

- měsíční plány (viz. níže bod 8)
- týdenní plán činností, který vychází z měsíčních plánů (zveřejněny na nástěnce)
- denní činnosti, do kterých se implementují měsíční plány a týdenní plány (zveřejněny na nástěnce)

Činnosti jsou tedy přizpůsobeny nejen věku a schopnostem dětí, ale i tématu integrovaného bloku daného období. Jednotlivé tematické celky jsou dále děleny do drobnějších týdenních činností.

3. Cíle plánu výchovy a péče

Cíle Plánu výchovy a péče			
obecná úroveň	formované záměry		formulované výstupy
	Rámcové cíle:		Klíčové kompetence
	1. Rozvíjení dítěte, jeho dovedností, znalostí a poznání		1. kompetence k poznání dovedností a znalostí
	2. Osvojení hodnot		2. kompetence k řešení problémů
v úrovni oblastí	3. Získání osobnostních postojů		3. kompetence komunikativní
			4. kompetence sociální a personální
			5. kompetence činnostní a občanské
	Dílčí cíle v oblastech:		Dílčí výstupy v oblastech:
	1. biologické		(dílčí poznatky, dovednosti, hodnoty a postoje)
	2. psychologické		1. biologické
	3. interpersonální		2. psychologické
	4. sociálně-kulturní		3. interpersonální
	5. environmentální		4. sociálně-kulturní
			5. environmentální

4. Rámcové cíle

obecná úroveň	formované záměry
	Rámcové cíle:
	1. Rozvíjení dítěte, jeho dovedností, znalostí a poznání
	2. Osvojení hodnot
	3. Získání osobnostních postojů

Záměrem Plánu výchovy a péče je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je tak, aby na konci svého předškolního období *bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností, schopnou (kompetentní, způsobilou) zvládat, pokud možno aktivně a s osobním uspokojením, takové nároky života, které jsou na ně běžně kladeny (zejména v prostředí jemu blízkém, tj. v prostředí rodiny a školy), a zároveň i ty, které ho v budoucnu nevyhnutelně čekají.*

Rámcové cíle (záměry):

1. rozvíjení dítěte, jeho iniciaci k poznání

2. osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost

3. získání osobní samostatnosti a schopnosti projevovat se jako samostatná osobnost působící na své okolí

Tyto rámcové cíle ve svém celku vyjadřují základní orientaci v rámci přístupu k dětem v předškolním věku, tedy v každodenní práci pečujících osob ve vztahu k dětem. Tyto cíle je třeba vnímat tak, že pokud jsou naplňovány, směřuje se dítě k utváření základů klíčových kompetencí, poznatků, hodnot a postojů. Dítě tak získává dovednosti mnohostranná, dokonalejší a prakticky využitelnější. Pečující osoby postupují s plným vědomím, že tyto cíle jsou svým způsobem *univerzální, přirozené a všude přítomné*; znamená to, že nejen při činnostech plánovaných, ale při nejrůznějších činnostech, situacích a za různých okolností působí pečující osoby na dítě ve shodě se všemi rámcovými cíli (záměry), a že svým chováním, jednáním i svými postoji dítě ovlivňuje. Má na zřeteli, že tak může záměrné naplňování těchto cílů podporovat a že tomu zároveň také může – třeba i bezděčně – naopak bránit.

5. Klíčové kompetence

Klíčové kompetence reprezentují v současném přístupu cílovou kategorii vyjádřenou v podobě výstupů. Jedná se o soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince. Jejich pojetí i obsah vychází z hodnot přijímaných společností a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence přispívají ke vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu člověka a k posilování funkcí občanské společnosti.

Kompetence představují soubory činnostně zaměřených a prakticky využitelných výstupů, které se propojují a doplňují, čímž se postupně stávají složitější, a tím i využitelnější (univerzálněji použitelné).

Již v předškolním věku dítěte jsou vytvářeny základy klíčových kompetencí, sice elementární, avšak důležité a významné nejen z hlediska přípravy dítěte pro započetí systematického vzdělávání, ale zároveň pro jeho další životní etapy i celoživotní učení. Dobré a dostatečné základy klíčových kompetencí položené v předškolním věku mohou být podstatným příslibem dalšího příznivého rozvoje dítěte, nedostatečné základy naopak brzdou, která dítě na počátku jeho životní cesty může znevýhodňovat.

formulované výstupy
Klíčové kompetence
1. kompetence k poznání dovedností a znalostí
2. kompetence k řešení problémů
3. kompetence komunikativní
4. kompetence sociální a personální
5. kompetence činnostní a občanské

5.1. Kompetence k poznání dovedností a znalostí

dítě ukončující předškolní proces

- soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, experimentuje a užívá při tom jednoduchých pojmů, znaků a symbolů
- uplatňuje získanou zkušenost v praktických situacích a v dalším učení
- má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách; orientuje se v řádu a dění v prostředí, ve kterém žije
- klade otázky a hledá na ně odpovědi, aktivně si všímá, co se kolem něho děje; chce porozumět věcem, jevům a dějům, které kolem sebe vidí; poznává, že se může mnohému naučit, raduje se z toho, co samo dokázalo a zvládlo
- přistupuje k poznání a novým informacím nejen spontánně, ale i vědomě, vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje; při zadané práci dokončí, co započalo; dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledkům
- odhaduje své síly, učí se hodnotit svoje osobní pokroky i oceňovat výkony druhých
- k procesu poznávání a získávání informací přistupuje s chutí, pokud se mu dostává uznání a ocenění

5.2. Kompetence k řešení problémů

dítě ukončující předškolní proces

- všímá si dění i problémů v bezprostředním okolí; přirozenou motivací k řešení dalších problémů a situací je pro něj pozitivní odezva na aktivní zájem
- řeší problémy, na které stačí; známé a opakující se situace se snaží řešit samostatně (na základě nápodoby či opakování), náročnější s oporou a pomocí dospělého
- řeší problémy na základě bezprostřední zkušenosti; postupuje cestou pokusu a omylu, zkouší, experimentuje; spontánně vymýšlí nová řešení problémů a situací; hledá různé možnosti a varianty (má vlastní, originální nápady); využívá při tom dosavadní zkušenosti, fantazii a představivost
- užívá při řešení myšlenkových i praktických problémů logických, matematických i empirických postupů; pochopí jednoduché algoritmy řešení různých úloh a situací a využívá je v dalších situacích
- zpřesňuje si početní představy, užívá číselných a matematických pojmů, vnímá elementární matematické souvislosti
- rozlišuje řešení, která jsou funkční (vedoucí k cíli), a řešení, která funkční nejsou; dokáže mezi nimi volit
- vyhýbá se řešení problémů, které nevede k cíli, ale že jejich včasné a uvážlivé řešení je naopak výhodou; uvědomuje si, že svou aktivitou a iniciativou může situaci ovlivnit
- nebojí se chybovat, pokud nachází pozitivní ocenění nejen za úspěch, ale také za snahu

5.3. Komunikativní kompetence

dítě ukončující předškolní proces

- ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog
- dokáže se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.)
- domlouvá se gesty i slovy, rozlišuje některé symboly, rozumí jejich významu i funkci
- komunikuje v běžných situacích bez zábran a ostychu s dětmi i s dospělými; chápe, že být komunikativní, vstřícný, iniciativní a aktivní je výhodou
- ovládá dovednosti předcházející čtení a psaní
- průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím

- dovede využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává (knížky, encyklopedie, počítač, audiovizuální technika, telefon atp.)
- ví, že lidé se dorozumívají i jinými jazyky a že je možno se jím učit; má vytvořeny elementární předpoklady k učení se cizímu jazyku

5.4. Sociální a personální kompetence

dítě ukončující předškolní proces

- samostatně rozhoduje o svých činnostech; umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej
- uvědomuje si, že za sebe i své jednání odpovídá a nese důsledky
- projevuje dětským způsobem citlivost a ohleduplnost k druhým, pomoc slabším, rozpozná nevhodné chování; vnímá nespravedlnost, ubližování, agresivitu a lhostejnost
- dokáže se ve skupině prosadit, ale i podřídit, při společných činnostech se domlouvá a spolupracuje; v běžných situacích uplatňuje základní společenské návyky a pravidla společenského styku; je schopné respektovat druhé, vyjednávat, přijímat a uzavírat kompromisy
- napodobuje modely prosociálního chování a mezilidských vztahů, které nachází ve svém okolí
- spolupodílí se na společných rozhodnutích; přijímá vyjasněné a zdůvodněné povinnosti; dodržuje dohodnutá a pochopená pravidla a přizpůsobuje se jim
- chová se při setkání s neznámými lidmi či v neznámých situacích obezřetně; nevhodné chování i komunikaci, která je mu nepříjemná, umí odmítnout
- je schopno chápat, že lidé se různí, a umí být tolerantní k jejich odlišnostem a jedinečným
- chápe, že nespravedlnost, ubližování, ponižování, lhostejnost, agresivita a násilí se nevyplácí a že vzniklé konflikty je lépe řešit dohodou; dokáže se bránit projevům násilí jiného dítěte, ponižování a ubližování

6. Typ výchovy a druh hry

Rozvoj pozitivního a aktivního přístupu ke sportu a pohybovým hrám

Kultivace pohybu, dýchání, rozvoj pohybového aparátu, podpora správného držení těla, radost z pohybu, základní všestranná pohybová příprava, učení se pravidlům her, dětská jóga, soustředění. Rozumová výchova, didaktické a námětové hry.

Rozvoj poznání dítěte, nabízení podnětů k rozumovému rozvoji, rozvoji řeči, jazykové výbavy a s tím spojeným rozvojem myšlení

Stolní hry, interaktivní hry, demonstrační obrázky na tabuli. Tvořivé hry. Dětem je nabídnuto podnětné prostředí, v kterém mohou přirozenou cestou objevovat a bádát.

Estetická výchova

Dětem jsou nabízeny různorodé výtvarné činnosti, jsou používány nejen výtvarné pomůcky, ale i přírodní materiály. Děti pracují s keramikou. Děti poznávají hudební nástroje, učí se řadu písniček a básniček, vztahujících se vždy k danému tématu.

Etická výchova

Děti se každodenně učí základním sociálním dovednostem jako je pozdrav, poděkování, výchova ke správnému chování a respektu k druhým dětem a obecně k druhým osobám.

Ekologická (environmentální) výchova

Dětská skupina se zaměřuje na úctu k přírodě, poznávání zvířat v okolí a svého životního prostředí. Projevením úcty k přírodě chceme dosáhnout hlavně hravou formou, ale i klasickými formami a metodami výuky, jako je povídání o přírodě, tvoření z přírodnin, vnímání světa na procházkách a na zahradě.

Rozvoj samostatnosti

Podporování správných hygienických dovedností a návyků, udržování osobní hygieny, samostatnosti při oblékání, stolování, učení se odpoutat se od rodičů a obracet se o pomoc k pečovatelkám.

7. Oblasti, rizika a výstupy dílčích cílů

Dílčí cíle vyjadřují, co by měla pečující osoba v průběhu docházky dítěte do předškolního zařízení sledovat, co by měl u dítěte podporovat.

Nabídka oblastí představuje ve svém celku soubor (souhrn) praktických i intelektových činností, popř. příležitostí, vhodných k naplňování cílů a k dosahování výstupů.

Očekávané výstupy jsou dílčí výstupy, které je možno obecně považovat v této úrovni za dosažitelné. Jsou formulovány tak, aby měly charakter způsobilostí kompetencí. Nejedná se o výčet jednotlivých schopností, poznatků, dovedností kognitivních i praktických, postojů a hodnot, ale o jejich vzájemné propojení, o jejich jednoduché soubory dítětem prakticky využitelné. Tyto výstupy jsou formulovány pro dobu, kdy dítě ukončuje docházku v předškolním zařízení, s tím, že jejich dosažení není pro dítě povinné. Každé dítě může v čase, kdy opouští předškolní zařízení, dosahovat těchto výstupů v míře odpovídající jeho individuálním potřebám

Dílčí oblasti a cíle				
A	B	C	D	E
biologická	psychická	interpersonální	sociálně-kulturní	enviromentální
A. 1. Dítě a jeho tělo	B. 1. Dítě a jeho psychika	C. 1. Dítě a ten druhý	D. 1. Dítě s polečností	E. 1. Dítě a svět
	B. 2. Jazyk a řeč			
	B. 3. Poznací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace			
	B. 4. Sebepojetí, city, vůle			

A. BIOLOGICKÁ OBLAST

A.1. Dítě a jeho tělo

Záměrem úsilí pečující osoby v oblasti biologické je stimulovat a podporovat růst a neurosvalový vývoj dítěte, podporovat jeho fyzickou pohodu, zlepšovat jeho tělesnou zdatnost i pohybovou a zdravotní kulturu, podporovat rozvoj jeho pohybových i manipulačních dovedností, učit je sebeobslužným dovednostem a vést je ke zdravým životním návykům a postojům.

Dílčí výstupy v oblastech (co pečující osoba u dítěte podporuje)

- uvědomění si vlastního těla
- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.), ovládnutí pohybového aparátu a tělesných funkcí
- rozvoj a užívání všech smyslů
- rozvoj fyzické i psychické zdatnosti
- osvojení si věku přiměřených praktických dovedností
- osvojení si poznatků o těle a jeho zdraví, o pohybových činnostech a jejich kvalitě
- osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody i pohody prostředí
- vytváření zdravých životních návyků a postojů jako základů zdravého životního stylu
- lokomoční pohybové činnosti (chůze, běh, skoky a poskoky, lezení), nelokomoční pohybové činnosti (změny poloh a pohybů těla na místě) a jiné činnosti (základní gymnastika, turistika, sezonní činnosti, míčové hry apod.)
- manipulační činnosti a jednoduché úkony s předměty, pomůckami, nástroji, náčiním, materiálem; činnosti seznamující děti s věcmi, které je obklopují, a jejich praktickým používáním
- zdravotně zaměřené činnosti (vyrovnávací, protahovací, uvolňovací, dechová, relaxační cvičení)

- smyslové a psychomotorické hry
- konstruktivní a grafické činnosti
- hudební a hudebně pohybové hry a činnosti
- jednoduché pracovní a sebe obslužné činnosti v oblasti osobní hygieny, stolování, oblékání, úklidu, úpravy prostředí apod.
- činnosti zaměřené k poznávání lidského těla a jeho částí
- příležitosti a činnosti směřující k ochraně zdraví, osobního bezpečí a vytváření zdravých životních návyků
- činnosti relaxační a odpočinkové, zajišťující zdravou atmosféru a pohodu prostředí
- příležitosti a činnosti směřující k prevenci úrazů (hrozcích při hrách, pohybových činnostech a dopravních situacích, při setkávání s cizími lidmi), k prevenci nemoci, nezdravých návyků a závislostí

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- zachovávat správné držení těla
- zvládat základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci, běžné způsoby pohybu v různém prostředí (zvládat překážky, házet a chytat míč, užívat různé náčiní, pohybovat se ve skupině dětí, pohybovat se na sněhu, ledu, ve vodě, v písku)
- koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla, sladit pohyb s rytmem a hudbou
- vědomě napodobovat jednoduchý pohyb podle vzoru a přizpůsobit jej podle pokynu
- ovládat dechové svalstvo, sladit pohyb se zpěvem
- vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů (sluchově rozlišovat zvuky a tóny, zrakově rozlišovat tvary předmětů a jiné specifické znaky, rozlišovat vůně, chutě, vnímat hmatem apod.)
- ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s předměty denní potřeby, s drobnými pomůckami, s nástroji, náčiním a materiálem, zacházet s grafickým a výtvarným materiálem, např. s tužkami, barvami, nůžkami, papírem, modelovací hmotou, zacházet s jednoduchými hudebními nástroji apod.)
- zvládat sebeobsahu, uplatňovat základní kulturně hygienické a zdravotně preventivní návyky (starat se o osobní hygienu, přijímat stravu a tekutinu, umět stoloat, postarat se o sebe a své osobní věci, oblékat se, svlékat, obouvat apod.)
- zvládat jednoduchou obsluhu a pracovní úkony (postarat se o hračky, pomůcky, uklidit po sobě, udržovat pořádek, zvládat jednoduché úklidové práce, práce na zahradě apod.)
- pojmenovat části těla, některé orgány (včetně pohlavních), znát jejich funkce, mít povědomí o těle a jeho vývoji, (o narození, růstu těla a jeho proměnách), znát základní pojmy užívané ve spojení se zdravím, s pohybem a sportem
- rozlišovat, co prospívá zdraví a co mu škodí; chovat se tak, aby v situacích pro dítě běžných a jemu známých neohrožovalo zdraví, bezpečí a pohodu svou ani druhých
- mít povědomí o významu péče o čistotu a zdraví, o významu aktivního pohybu a zdravé výživy
- mít povědomí o některých způsobech ochrany osobního zdraví a bezpečí a o tom, kde v případě potřeby hledat pomoc (kam se obrátit, koho přivolat, jakým způsobem apod.)
- zacházet s běžnými předměty denní potřeby, hračkami, pomůckami, drobnými nástroji, sportovním náčiním a nářadím, výtvarnými pomůckami a materiály, jednoduchými hudebními nástroji, běžnými pracovními pomůckami

Rizika (co ohrožuje úspěch záměrů pečující osoby)

- denní režim nevyhovující fyziologickým dětským potřebám a zásadám zdravého životního stylu
- nedostatečný respekt k individuálním potřebám dětí (k potřebě pohybu, spánku, odpočinku, látkové výměny, osobního tempa a tepelné pohody, k potřebě soukromí apod.)
- omezování samostatnosti dítěte při pohybových činnostech, málo příležitostí k pracovním úkonům
- nerespektování rozdílných tělesných a smyslových předpokladů a pohybových možností jednotlivých dětí
- neznalost zdravotního stavu a zdravotních problémů dítěte

- omezování spontánních pohybových aktivit, nepravidelná, málo rozmanitá či jednostranná nabídka pohybových činností
- absence či nedostatek řízených pohybových aktivit vedoucích k osvojení nových pohybových dovedností
- nevhodné prostory pro pohybové činnosti a nevhodná organizace z hlediska bezpečnosti dětí
- dlouhodobé statické zatěžování bez pohybu, uplatňování nevhodných cviků a činností, nevhodné oblečení při pohybových činnostech
- nedostatek či zkreslení elementárních informací o lidském těle, o jeho růstu a vývoji, o funkcích některých částí a orgánů, o zdraví i možnostech jeho ohrožení, způsobech ochrany zdraví a bezpečí
- nevhodné vzory chování dospělých v prostředí zařízení
- nedostatečně připravené prostředí, nedostatečné vybavení náčiním, nářadím, popř. nedostatečné využívání vybavení a dalších možností apod.

B. Dítě a jeho psychika

Záměrem úsilí pečující osoby v oblasti psychologické je podporovat duševní pohodu, psychickou zdatnost a odolnost dítěte, rozvoj jeho intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů a funkcí, jeho citů i vůle, stejně tak i jeho sebepojetí a sebe nahlížení, jeho kreativity a sebevyjádření, stimulovat osvojování a rozvoj jeho vzdělávacích dovedností a povzbuzovat je v dalším rozvoji, poznávání.

Tato oblast zahrnuje tři „podoblasti“: B.1 Jazyk a řeč; B.2. Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace; B.3 Sebeпоjetí, city a vůle.

B.1. Jazyk a řeč

Dílčí cíle (co pečující osoba u dítěte podporuje)

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
- rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu
- osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické)
- artikulační, řečové, sluchové a rytmické hry, hry se slovy, slovní hádanky, vokální činnosti
- společné diskuse, rozhovory, individuální a skupinová konverzace (vyprávění zážitků, příběhů, vyprávění podle skutečnosti i podle obrazového materiálu, podle vlastní fantazie, sdělování slyšeného druhým apod.)
- komentování zážitků a aktivit, vyřizování vzkazů a zpráv
- samostatný slovní projev na určité téma
- poslech čtených či vyprávěných pohádek a příběhů, sledování filmových a divadelních pohádek a příběhů
- vyprávění toho, co dítě slyšelo nebo co zhlédlo
- přednes, recitace, dramatizace, zpěv
- grafické napodobování symbolů, tvarů, čísel, písmen
- prohlížení a „čtení“ knížek
- hry a činnosti zaměřené k poznávání a rozlišování zvuků, užívání gest
- činnosti a příležitosti seznamující děti s různými sdělovacími prostředky (noviny, časopisy, knihy, audiovizuální technika)

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- správně vyslovovat, ovládat dech, tempo i intonaci řeči
- pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno

- vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách
- vést rozhovor (naslouchat druhým, vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, sledovat řečníka i obsah, ptát se)
- domluvit se slovy i gesty, improvizovat
- porozumět slyšenému (zachytit hlavní myšlenku příběhu, sledovat děj a zopakovat jej ve správných větách)
- formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat
- učit se nová slova a aktivně je používat (ptát se na slova, kterým nerozumí)
- učit se zpaměti krátké texty (reprodukovat říkanky, písničky, pohádky, zvládnout jednoduchou dramatickou úlohu apod.)
- sledovat a vyprávět příběh, pohádku
- popsat situaci (skutečnou, podle obrázku)
- chápat slovní vtip a humor
- sluchově rozlišovat začáteční a koncové slabiky a hlásky ve slovech
- utvořit jednoduchý rým
- poznat a vymyslet jednoduchá synonyma, homonyma a antonyma
- rozlišovat některé obrazné symboly (piktogramy, orientační a dopravní značky, označení nebezpečí apod.) a porozumět jejich významu i jejich komunikativní funkci
- sledovat očima zleva doprava
- poznat některá písmena a číslice, popř. slova
- poznat napsané své jméno
- projevovat zájem o knížky, soustředěně poslouchat četbu, hudbu, sledovat divadlo, film, užívat telefon

Rizika (co ohrožuje úspěch záměrů pečující osoby)

- prostředí komunikačně chudé, omezující běžnou komunikaci mezi dětmi i s dospělými
- málo příležitosti k samostatným řečovým projevům dítěte (spontánním i řízeným) a slabá motivace k nim
- špatný jazykový vzor
- vytváření komunikativních zábran (necitlivé donucování dítěte k hovoru, nerespektování dětského ostychu vedoucí k úzkosti a strachu dítěte)
- časově a obsahově nepřiměřené využívání audiovizuální, popř. počítačové techniky, nabídka nevhodných programů (nevhodná volba či časté a dlouhodobé sledování pořadů televize, videa apod.)
- nedostatečná pozornost k rozvoji dovedností předcházejících čtení a psaní
- omezený přístup ke knížkám

B. 2. Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Dílčí cíle (co pečující osoba u dítěte podporuje)

- rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání, přechod od konkrétně názorného myšlení k myšlení slovně-logickému (pojmovému), rozvoj paměti a pozornosti, přechod od bezděčných forem těchto funkcí k úmyslným, rozvoj a kultivace představivosti a fantazie
- rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření)
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)
- vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení, podpora a rozvoj zájmu o učení
- osvojení si elementárních poznatků o znakových systémech a jejich funkci (abeceda, čísla)
- vytváření základů pro práci s informacemi
- přímé pozorování přírodních, kulturních i technických objektů i jevů v okolí dítěte, rozhovor o výsledku pozorování

- záměrné pozorování běžných objektů a předmětů, určování a pojmenovávání jejich vlastností (velikost, barva, tvar, materiál, dotek, chuť, vůně, zvuky), jejich charakteristických znaků a funkcí
- motivovaná manipulace s předměty, zkoumání jejich vlastností
- konkrétní operace s materiálem (třídění, přiřazování, uspořádání, odhad, porovnávání apod.)
- spontánní hra, volné hry a experimenty s materiálem a předměty
- smyslové hry, nejrůznější činnosti zaměřené na rozvoj a cvičení postřehu a vnímání, zrakové a sluchové paměti, koncentrace pozornosti apod.
- námětové hry a činnosti
- hry nejrůznějšího zaměření podporující tvořivost, představivost a fantazii (kognitivní, imaginativní, výtvarné, konstruktivní, hudební, taneční či dramatické aktivity)
- řešení myšlenkových i praktických problémů, hledání různých možností a variant
- hry a činnosti zaměřené ke cvičení různých forem paměti (mechanické a logické, obrazné a pojmové)
- činnosti zaměřené na vytváření (chápání) pojmů a osvojování poznatků (vysvětlování, objasňování, odpovědi na otázky, práce s knihou, s obrazovým materiálem, s médií apod.)
- činnosti zaměřené na poznávání jednoduchých obrazně znakových systémů (písmena, číslice, piktogramy, značky, symboly, obrazce)
- hry a praktické úkony procvičující orientaci v prostoru i v rovině
- činnosti zaměřené na seznamování se s elementárními číselnými a matematickými pojmy a jejich symbolikou (číselná řada, číslice, základní geometrické tvary, množství apod.) a jejich smysluplnou praktickou aplikaci
- činnosti zasvěcující dítě do časových pojmů a vztahů souvisejících s denním řádem, běžnými proměnami a vývojem a přibližující dítěti přirozené časové i logické posloupnosti dějů, příběhů, událostí apod.

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- vědomě využívat všechny smysly, záměrně pozorovat, postřehovat, všítat si (nového, změněného, chybějícího)
- záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost
- poznat a pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno
- přemýšlet, vést jednoduché úvahy a také vyjádřit to, o čem přemýšlí a uvažuje
- zaměřovat se na to, co je z poznávacího hlediska důležité (odhalovat podstatné znaky, vlastnosti předmětů, nacházet společné znaky, podobu a rozdíl, charakteristické rysy předmětů či jevů a vzájemné souvislosti mezi nimi)
- vnímat, že je zajímavé dozvědět se nové věci, využívat zkušenosti k učení
- postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí
- chápat základní číselné a matematické pojmy, elementární matematické souvislosti a podle potřeby je prakticky využívat (porovnávat, uspořádávat a třídit soubory předmětů podle určitého pravidla, orientovat se v elementárním počtu cca do šesti, chápat číselnou řadu v rozsahu první desítky, poznat více, stejně, méně, první, poslední apod.)
- chápat prostorové pojmy (vpravo, vlevo, dole, nahoře, uprostřed, za, pod, nad, u, vedle, mezi apod.), elementární časové pojmy (teď, dnes, včera, zítra, ráno, večer, jaro, léto, podzim, zima, rok), orientovat se v prostoru i v rovině, částečně se orientovat v čase
- učit se nazpaměť krátké texty, vědomě si je zapamatovat a vybavit
- řešit problémy, úkoly a situace, myslet kreativně, předkládat „nápady“
- nalézat nová řešení nebo alternativní k běžným
- vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (konstruktivních, výtvarných, hudebních, pohybových či dramatických) i ve slovních výpovědích k nim

Rizika (co ohrožuje úspěch záměrů pečující osoby)

- nedostatek příležitostí k poznávacím činnostem založeným na vlastní zkušenosti
- převaha předávání hotových poznatků slovním poučováním a vysvětlováním
- příliš racionální, hotový a uzavřený výklad světa
- omezený prostor pro vyjádření a uplatnění představivosti a mimo racionálního poznávání

- převažující důraz na pamětní učení a mechanickou reprodukci, málo názornosti i prostoru pro rozvoj fantazie
- zahlcování podněty a informacemi bez rozvíjení schopnosti s nimi samostatně pracovat
- málo příležitosti a prostoru k experimentaci a exploraci a samostatnému řešení konkrétních poznávacích situací
- nedostatek porozumění a ocenění úspěchu či úsilí
- nedostatek času a prostředků pro spontánní hru, k jejímu rozvinutí a dokončení

B. 3. Sebepojetí, city, vůle

Dílčí cíle (co pečující osoba u dítěte podporuje)

- poznávání sebe sama, rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě (uvědomění si vlastní identity, získání sebevědomí, sebedůvěry, osobní spokojenosti)
- získání relativní citové samostatnosti
- rozvoj schopnosti sebeovládání
- rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat
- rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit
- rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání
- získání schopnosti záměrně řídit svoje chování a ovlivňovat vlastní situaci
- spontánní hra
- činnosti zajišťující spokojenost a radost, činnosti vyvolávající veselí a pohodu
- činnosti přiměřené silám a schopnostem dítěte a úkoly s viditelným cílem a výsledkem, v nichž může být dítě úspěšné
- činnosti nejrozličnějšího zaměření vyžadující (umožňující) samostatné vystupování, vyjadřování, obhajování vlastních názorů, rozhodování a sebehodnocení
- příležitosti a hry pro rozvoj vůle, vytrvalosti a sebeovládání
- cvičení organizačních dovedností
- estetické a tvůrčí aktivity (slovesné, výtvarné, dramatické, literární, hudební, pohybové a další)
- sledování pohádek a příběhů obohacujících citový život dítěte
- cvičení v projevování citů (zvláště kladných), v sebekontrolě a v sebeovládání (zvláště záporných emocí, např. hněvu, zlosti, úzkosti)
- hry na téma rodiny, přátelství apod.
- výlety do okolí (do přírody, návštěvy dětských kulturních akcí apod.)
- činnosti zaměřené k poznávání různých lidských vlastností; záměrné pozorování, čím se lidé mezi sebou liší (fyzické i psychické vlastnosti, dovednosti, schopnosti, city, vlastnosti dané pohlavními rozdíly, věkem, zeměpisným místem narození, jazykem) a v čem jsou si podobní
- dramatické činnosti (předvádění a napodobování různých typů chování člověka v různých situacích), mimické vyjadřování nálad (úsměv, pláč, hněv, zloba, údiv, vážnost apod.)
- činnosti vedoucí dítě k identifikaci sebe sama a k odlišení od ostatních

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- odloučit se na určitou dobu od rodičů a blízkých, být aktivní i bez jejich opory
- uvědomovat si svou samostatnost, zaujímat vlastní názory a postoje a vyjadřovat je
- rozhodovat o svých činnostech
- ve známých a opakujících se situacích a v situacích, kterým rozumí, ovládat svoje city a přizpůsobovat jim své chování
- vyjadřovat souhlas i nesouhlas, říci „ne“ v situacích, které to vyžadují (v ohrožujících, nebezpečných či neznámých situacích), odmítnout se podílet na nedovolených či zakázaných činnostech apod.
- uvědomovat si své možnosti i limity (své silné i slabé stránky)
- přijímat pozitivní ocenění i svůj případný neúspěch a vyrovnat se s ním, učit se hodnotit svoje osobní pokroky
- prožívat radost ze zvládnutého a poznaného

- vyvíjet volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení
- respektovat předem vyjasněná a pochopená pravidla, přijímat vyjasněné a zdůvodněné povinnosti
- zorganizovat hru
- uvědomovat si příjemné a nepříjemné citové prožitky (lásku, soucítění, radost, spokojenost i strach, smutek, odmítání), rozlišovat citové projevy v důvěrném (rodinném) a cizím prostředí
- prožívat a dětským způsobem projevovat, co cítí (soucit, radost, náklonnost), snažit se ovládat své afektivní chování (odložit splnění svých osobních přání, zklidnit se, tlumit vztek, zlost, agresivitu apod.)
- být citlivé ve vztahu k živým bytostem, k přírodě i k věcem
- těšit se z hezkých a příjemných zážitků, z přírodních i kulturních krás i setkávání se s uměním
- zachycovat a vyjadřovat své prožitky (slovně, výtvarně, pomocí hudby, hudebně pohybovou či dramatickou improvizací apod.)

Rizika (co ohrožuje úspěch záměrů pečující osoby)

- málo vlídné, nevstřícné, strohé, nelaskavé a málo přátelské prostředí, kde dítě nenalézá dostatek lásky a porozumění
- nedostatek možností projevovat vlastní city, sdělovat citové dojmy a prožitky a hovořit o nich
- nepřiměřené nároky na dítě, časté negativní hodnocení, kdy dítě opakovaně prožívá pocit selhání
- nedostatečné uznání a oceňování úsilí či úspěchu dítěte
- jednání, které dítě pociťuje jako křivdu a vnímá jako násilí
- spěch a nervozita, omezování možností dítěte dokončovat činnost v individuálním tempu, nevhodné zásahy a přerušování činností dětí dospělými
- stresy a napětí, nejistota, nedostatek ochrany a osobního soukromí
- nevhodné vzory a modely chování (netaktní komunikace, nedostatek sociálního citění, ohleduplnosti a tolerance, necitlivé vztahy a postoje okolí)
- nedostatečná motivace dětí k jejich sebevyjádření a sebeuplatnění
- málo podnětů a aktivit podporujících estetické vnímání, citění, prožívání a vyjadřování

C. Interpersonální

C.1. Dítě a ten druhý

Záměrem v úsilí pečující osoby v interpersonální oblasti je podporovat utváření vztahů dítěte k jinému dítěti či dospělému, posilovat, kultivovat a obohacovat jejich vzájemnou komunikaci a zajišťovat pohodu těchto vztahů.

Dílič vzdělávací cíle (co pečující osoba u dítěte podporuje)

- seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému
- osvojení si elementárních poznatků, schopností a dovedností důležitých pro navazování a rozvíjení vztahů dítěte k druhým lidem
- posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem (v rodině, v mateřské škole, v dětské herní skupině apod.)
- vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.)
- rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních
- rozvoj kooperativních dovedností
- ochrana osobního soukromí a bezpečí ve vztazích s druhými dětmi i dospělými
- běžné verbální i neverbální komunikační aktivity dítěte s druhým dítětem i s dospělým
- sociální a interaktivní hry, hraní rolí, dramatické činnosti, hudební a hudebně pohybové hry, výtvarné hry a etudy
- společenské hry, společné aktivity nejrůznějšího zaměření
- kooperativní činnosti ve dvojicích, ve skupinkách

- společná setkávání, povídání, sdílení a aktivní naslouchání druhému
- aktivity podporující sbližování dětí
- aktivity podporující uvědomování si vztahů mezi lidmi (kamarádství, přátelství, vztahy mezi oběma pohlavími, úcta ke stáří apod.)
- hry, přirozené i modelové situace, při nichž se dítě učí přijímat a respektovat druhého
- činnosti zaměřené na porozumění pravidlům vzájemného soužití a chování, spolupodílení se na jejich tvorbě
- hry a činnosti, které vedou děti k ohleduplnosti k druhému, k ochotě rozdělit se s ním, půjčit hračku, střídat se, pomoci mu, ke schopnosti vyřešit vzájemný spor apod.
- činnosti zaměřené na poznávání sociálního prostředí, v němž dítě žije – rodina (funkce rodiny, členové rodiny a vztahy mezi nimi, život v rodině, rodina ve světě zvířat), mateřská škola (prostředí, vztahy mezi dětmi i dospělými, kamarádi)
- hry a situace, kde se dítě učí chránit soukromí a bezpečí své i druhých
- četba, vyprávění a poslech pohádek a příběhů s etickým obsahem a poučením

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- navazovat kontakty s dospělým, kterému je svěřeno do péče, překonat stud, komunikovat s ním vhodným způsobem, respektovat ho
- porozumět běžným projevům vyjádření emocí a nálad
- přirozeně a bez zábran komunikovat s druhým dítětem, navazovat a udržovat dětská přátelství
- odmítnout komunikaci, která je mu nepříjemná
- uvědomovat si svá práva ve vztahu k druhému, přiznávat stejná práva druhým a respektovat je
- chápat, že všichni lidé (děti) mají stejnou hodnotu, přestože je každý jiný (jinak vypadá, jinak se chová, něco jiného umí či neumí apod.), že osobní, resp. osobnostní odlišnosti jsou přirozené
- uplatňovat své individuální potřeby, přání a práva s ohledem na druhého (obhajovat svůj postoj nebo názor, respektovat jiný postoj či názor), přijímat a uzavírat kompromisy, řešit konflikt dohodou
- spolupracovat s ostatními
- dodržovat dohodnutá a pochopená pravidla vzájemného soužití a chování doma, v mateřské škole, na veřejnosti, dodržovat herní pravidla
- respektovat potřeby jiného dítěte, dělit se s ním o hračky, pomůcky, pamlsky, rozdělit si úkol s jiným dítětem apod.
- vnímat, co si druhý přeje či potřebuje, vycházet mu vstříc (chovat se citlivě a ohleduplně k slabšímu či postiženému dítěti, mít ohled na druhého a soucítit s ním, nabídnout mu pomoc apod.)
- bránit se projevům násilí jiného dítěte, ubližování, ponižování apod.
- chovat se obezřetně při setkání s neznámými dětmi, staršími i dospělými jedinci, v případě potřeby požádat druhého o pomoc (pro sebe i pro jiné dítě)

Rizika (co ohrožuje úspěch záměrů pečující osoby)

- nedostatek pozitivních příkladů a vzorů prosociálního chování, málo vstřícné postoje dospělých k dítěti i k sobě navzájem
- nedostatečně psychosociálně „bezpečné“ prostředí, neautentické, s nedostatkem porozumění a tolerance
- nedostatek empatie, neposkytování empatické odezvy na problémy dítěte
- příliš ochranné či příliš nevšímavé prostředí
- autoritativní vedení, direktivní zacházení s dítětem
- manipulace dítěte tzv. pozitivními prostředky (citovými prostředky, chválením bez opodstatnění)
- nedůstojné jednání, zesměšňování, ponižování
- prostředí, které nabízí málo možností ke spolupráci a komunikaci s druhým
- časté organizování soutěživých činností a podporování nezdravé soutěživosti
- nejednoznačně formulovaná pravidla chování ve vztahu k druhému, nedodržování přijatých pravidel, špatný vzor
- nemožnost spolupodílet se na volbě činností a témat, které se v mateřské škole realizují

- nedostatečná pozornost tomu, jak dítě řeší své spory a konflikty s druhým dítětem
- příliš časté vystupování učitele v roli soudce
- nedostatečný respekt k vzájemným sympatiím dětí a malá podpora dětských přátelství
- soustředění pozornosti pouze na verbální formy komunikace

D. Sociálně-kulturní

D.1. Dítě a společnost

Záměrem vzdělávacího úsilí učitele v oblasti sociálně-kulturní je uvést dítě do společenství ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními, uvést je do světa materiálních i duchovních hodnot, do světa kultury a umění, pomoci dítěti osvojit si potřebné dovednosti, návyky i postoje a umožnit mu aktivně se podílet na utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí.

Dílčí cíle (co pečující osoba u dítěte podporuje)

- poznávání pravidel společenského soužití a jejich spoluvytváření v rámci přirozeného sociokulturního prostředí, porozumění základním projevům neverbální komunikace obvyklým v tomto prostředí
- rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se), přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k rodině, k ostatním dětem) a vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané
- rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte, rozvoj schopnosti projevovat se autenticky, chovat se autonomně, prosociálně a aktivně se přizpůsobovat společenskému prostředí a zvládat jeho změny
- vytvoření povědomí o mezilidských morálních hodnotách
- seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije
- vytváření povědomí o existenci ostatních kultur a národností
- vytvoření základů aktivních postojů ke světu, k životu, pozitivních vztahů ke kultuře a umění, rozvoj dovedností umožňujících tyto vztahy a postoje vyjadřovat a projevovat
- rozvoj společenského i estetického vkusu
- běžné každodenní setkávání s pozitivními vzory vztahů a chování
- aktivity vhodné pro přirozenou adaptaci dítěte v prostředí mateřské školy
- spoluvytváření přiměřeného množství jasných a smysluplných pravidel soužití ve třídě
- různorodé společné hry a skupinové aktivity (námětové hry, dramatizace, konstruktivní a výtvarné projekty apod.) umožňující dětem spolupodílet se na jejich průběhu i výsledcích
- přípravy a realizace společných zábav a slavností (oslavy výročí, slavnosti v rámci zvyků a tradic, sportovní akce, kulturní programy apod.)
- tvůrčí činnosti slovesné, literární, dramatické, výtvarné, hudební, hudebně pohybové, dramatické apod. podněcující tvořivost a nápaditost dítěte, estetické vnímání i vyjadřování a tříbení vkusu
- receptivní slovesné, literární, výtvarné či dramatické činnosti (poslech pohádek, příběhů, veršů, hudebních skladeb a písní, sledování dramatizací, divadelních scének)
- setkávání se s literárním, dramatickým, výtvarným a hudebním uměním mimo mateřskou školu, návštěvy kulturních a uměleckých míst a akcí zajímavých pro předškolní dítě
- hry zaměřené k poznávání a rozlišování různých společenských rolí (dítě, dospělý, rodič, učitelka, žák, role dané pohlavím, profesní role, herní role) a osvojování si rolí, do nichž se dítě přirozeně dostává
- aktivity přibližující dítěti pravidla vzájemného styku (zdvořilost, ohleduplnost, tolerance, spolupráce) a mravní hodnoty (dobro, zlo, spravedlnost, pravda, upřímnost, otevřenost apod.) v jednání lidí
- hry a praktické činnosti uvádějící dítě do světa lidí, jejich občanského života a práce (využívání praktických ukázek z okolí dítěte, tematické hry seznamující dítě s různými druhy zaměstnání, řemesel a povolání, s různými pracovními činnostmi a pracovními předměty, praktická

manipulace s některými pomůckami a nástroji, provádění jednoduchých pracovních úkonů a činností apod.)

- aktivity přibližující dítěti svět kultury a umění a umožňující mu poznat rozmanitost kultur (výtvarné, hudební a dramatické činnosti, sportovní aktivity, zábavy, účast dětí na kulturních akcích, návštěvy výstav, divadelních a filmových představení, využívání příležitostí seznamujících dítě přirozeným způsobem s různými tradicemi a zvyky běžnými v jeho kulturním prostředí apod.)

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- uplatňovat návyky v základních formách společenského chování ve styku s dospělými i s dětmi (zdravit známé děti i dospělé, rozloučit se, poprosit, poděkovat, vzít si slovo, až když druhý domluví, požádat o pomoc, vyslechnout sdělení, uposlechnout pokyn apod.)
- pochopit, že každý má ve společenství (v rodině, ve třídě, v herní skupině) svou roli, podle které je třeba se chovat
- chovat se a jednat na základě vlastních pohnutek a zároveň s ohledem na druhé
- začlenit se do třídy a zařadit se mezi své vrstevníky, respektovat jejich rozdílné vlastnosti, schopnosti a dovednosti
- porozumět běžným neverbálním projevům citových prožitků a nálad druhých
- adaptovat se na život ve škole, aktivně zvládat požadavky plynoucí z prostředí školy i jeho běžných proměn (vnímat základní pravidla jednání ve skupině, podílet se na nich a řídit se jimi, podřídit se rozhodnutí skupiny, přizpůsobit se společnému programu, spolupracovat, přijímat autoritu) a spoluvytvářet v tomto společenství prostředí pohody
- vyjednávat s dětmi i dospělými ve svém okolí, domluvit se na společném řešení (v jednoduchých situacích samostatně, jinak s pomocí)
- utvořit si základní dětskou představu o pravidlech chování a společenských normách, co je v souladu s nimi a co proti nim a ve vývojově odpovídajících situacích se podle této představy chovat (doma, v dětské skupině i na veřejnosti)
- chovat se zdvořile, přistupovat k druhým lidem, k dospělým i k dětem, bez předsudků, s úctou k jejich osobě, vážit si jejich práce a úsilí
- dodržovat pravidla her a jiných činností, jednat spravedlivě, hrát férově
- uvědomovat si, že ne všichni lidé respektují pravidla chování, že se mohou chovat neočekávaně, proti pravidlům, a tím ohrožovat pohodu i bezpečí druhých; odmítat společensky nežádoucí chování (např. lež, nespravedlnost, ubližování, lhostejnost či agresivitu), chránit se před ním a v rámci svých možností se bránit jeho důsledkům (vyhýbat se komunikaci s lidmi, kteří se takto chovají)
- zacházet šetrně s vlastními i cizími pomůckami, hračkami, věcmi denní potřeby, s knížkami, s penězi apod.
- vnímat umělecké a kulturní podněty, pozorně poslouchat, sledovat se zájmem literární, dramatické či hudební představení a hodnotit svoje zážitky (říci, co bylo zajímavé, co je zaujalo)
- zachycovat skutečnosti ze svého okolí a vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik (kreslit, používat barvy, modelovat, konstruovat, tvořit z papíru, tvořit a vyrábět z různých jiných materiálů, z přírodnin aj.)
- vyjadřovat se prostřednictvím hudebních a hudebně pohybových činností, zvládat základní hudební dovednosti vokální i instrumentální (zaspívat píseň, zacházet s jednoduchými hudebními nástroji, sledovat a rozlišovat rytmus)

Rizika (co ohrožuje úspěch záměrů pečující osoby)

- nedostatek estetických a etických podnětů a příležitostí k jejich kultivovanému prožívání a vyjádření
- přítomnost nevhodných, podbíživých a nevkusných podnětů
- nevhodný mravní vzor okolí (dětí jsou svědky nespravedlivého, nezdvořilého, hrubého, ironického, popř. agresivního chování, netolerantních, necitlivých či nevšímavých postojů apod.) včetně nevhodných vzorů v médiích

- příliš mnoho nefunkčních pravidel ve skupině, děti se nepodílejí na jejich vytváření, ne všichni je dodržují (např. někteří dospělí)
- zvýhodňování a znevýhodňování některých dětí ve skupině
- schematické mravní hodnocení bez možnosti dítěte vyjádřit vlastní úsudek
- nedostatek příležitostí k nápravě jednání, které bylo proti pravidlům
- ironizování a znevažování úsilí dítěte
- potlačování autonomního chování dítěte v zájmu zkratkovitého dosažení vnější disciplíny a poslušnosti
- nevšímavost k nevhodné komunikaci a jednání mezi dětmi, přehlížení nežádoucího chování některých dětí, schematické řešení konfliktů bez zjišťování příčin jejich vzniku
- chybějící informace o tom, jak se chránit před nebezpečím hrožícím od neznámých lidí
- nedostatek příležitostí k rozvoji uměleckých dovedností dítěte a k vytváření jeho estetického vztahu k prostředí, ke kultuře a umění

E. ENVIROMENTÁLNÍ

E.1. Dítě a svět

Záměrem úsilí pečující osoby v environmentální oblasti je založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí – počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu – a vytvořit elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte (člověka) k životnímu prostředí.

Dílčí vzdělávací cíle (co pečující osoba u dítěte podporuje)

- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu
- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách
- poznávání jiných kultur
- pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit
- osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí při spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí a k ochraně dítěte před jeho nebezpečnými vlivy
- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách
- rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám
- vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, se živou a neživou přírodou, lidmi, společnostmi, planetou Zemí
- přirozené pozorování blízkého prostředí a života v něm, okolní přírody, kulturních i technických objektů, vycházky do okolí, výlety
- aktivity zaměřené k získávání praktické orientace v obci (vycházky do ulic, návštěvy obchodů, návštěvy důležitých institucí, budov a dalších pro dítě významných objektů)
- sledování událostí v obci a účast na akcích, které jsou pro dítě zajímavé
- poučení o možných nebezpečných situacích a dítěti dostupných způsobech, jak se chránit (dopravní situace, manipulace s některými předměty a přístroji, kontakt se zvířaty, léky, jedovaté rostliny, běžné chemické látky, technické přístroje, objekty a jevy, požár, povodeň a jiné nebezpečné situace a další nepříznivé přírodní a povětrnostní jevy), využívání praktických ukázek varujících dítě před nebezpečím
- hry a aktivity na téma dopravy, cvičení bezpečného chování v dopravních situacích, kterých se dítě běžně účastní, praktický nácvik bezpečného chování v některých dalších situacích, které mohou nastat
- praktické užívání technických přístrojů, hraček a dalších předmětů a pomůcek, se kterými se dítě běžně setkává

- přirozené i zprostředkované poznávání přírodního okolí, sledování rozmanitostí a změn v přírodě (živá i neživá příroda, přírodní jevy a děje, rostliny, živočichové, krajina a její ráz, podnebí, počasí, ovzduší, roční období)
- práce s literárními texty, s obrazovým materiálem, využívání encyklopedií a dalších médií
- kognitivní činnosti (kladení otázek a hledání odpovědí, diskuse nad problémem, vyprávění, poslech, objevování)
- praktické činnosti, na jejichž základě se dítě seznamuje s různými přírodními i umělými látkami a materiály ve svém okolí a jejichž prostřednictvím získává zkušenosti s jejich vlastnostmi (praktické pokusy, zkoumání, manipulace s různými materiály a surovinami)
- využívání přirozených podnětů, situací a praktických ukázek v životě a okolí dítěte k seznamování dítěte s elementárními ději srozumitelnými reáliemi o naší republice
- pozorování životních podmínek a stavu životního prostředí, poznávání ekosystémů (les, louka, rybník apod.)
- ekologicky motivované herní aktivity (ekohry)
- smysluplné činnosti přispívající k péči o životní prostředí a okolní krajinu, pracovní činnosti, pěstitelské a chovatelské činnosti, činnosti zaměřené k péči o školní prostředí, školní zahradu a blízké okolí

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- orientovat se bezpečně ve známém prostředí i v životě tohoto prostředí (doma, v budově mateřské školy, v blízkém okolí)
- zvládat běžné činnosti a požadavky kladené na dítě i jednoduché praktické situace, které se doma a v předškolním zařízení opakují, chovat se přiměřeně a bezpečně doma i na veřejnosti (na ulici, na hřišti, v obchodě, u lékaře apod.)
- uvědomovat si nebezpečí, se kterým se může ve svém okolí setkat, a mít povědomí o tom, jak se prakticky chránit (vědět, jak se nebezpečí vyhnout, kam se v případě potřeby obrátit o pomoc)
- osvojovat si elementární poznatky o okolním prostředí, které jsou dítěti blízké, pro ně smysluplné a přínosné, zajímavé a jemu pochopitelné a využitelné pro další učení a životní praxi
- mít povědomí o širším společenském, věcném, přírodním, kulturním i technickém prostředí i jeho dění v rozsahu praktických zkušeností a dostupných praktických ukázek v okolí dítěte
- vnímat, že svět má svůj řád, že je rozmanitý a pozoruhodný, nekonečně pestrý a různorodý – jak svět přírody, tak i svět lidí (mít elementární povědomí o existenci různých národů a kultur, různých zemích, o planetě Zemi, vesmíru apod.)
- všimnout si změn a dění v nejbližším okolí
- porozumět, že změny jsou přirozené a samozřejmé (všechno kolem se mění, vyvíjí, pohybuje a proměňuje) a že s těmito změnami je třeba v životě počítat, přizpůsobovat se běžně proměnlivým okolnostem doma i v mateřské škole
- mít povědomí o významu životního prostředí (přírody i společnosti) pro člověka, uvědomovat si, že způsobem, jakým se dítě i ostatní v jeho okolí chovají, ovlivňují vlastní zdraví i životní prostředí
- rozlišovat aktivity, které mohou zdraví okolního prostředí podporovat a které je mohou poškozovat, všimnout si nepořádků a škod, upozornit na ně
- pomáhat pečovat o okolní životní prostředí (dbát o pořádek a čistotu, nakládat vhodným způsobem s odpady, starat se o rostliny, spoluvytvářet pohodu prostředí, chránit přírodu v okolí, živé tvory apod.)

Rizika (co ohrožuje úspěch záměrů pečující osoby)

- nedostatek příležitostí vidět a vnímat svět v jeho pestrosti a změně, v jeho dění a řádu
- nedostatečné a nepřiměřené informace, nedostatečné, nepravdivé nebo žádné odpovědi na otázky dětí
- jednotvárná, málo rozmanitá nabídka činností, málo podnětné, málo pestré a málo obměňované prostředí nebo prostředí nepřehledné, neupravené, neuspořádané, s nadbytkem hraček a věcí
- výběr a nabídka témat, která jsou životu dítěte příliš vzdálená, pro jeho vnímání a chápání náročná, která přesahují přirozenou zkušenost dítěte a nejsou pro dítě prakticky využitelná

- užívání abstraktních pojmů, předávání „hotových“ poznatků
- převaha zprostředkovaného poznávání světa (obraz, film)
- nedostatek pozornosti prevenci vlivů prostředí, které mohou být pro dítě nezdravé a nebezpečné
- nedodržování pravidel péče o zdravé prostředí v provozu mateřské školy
- špatný příklad dospělých (chování ohrožující životní prostředí, neekologické postoje, xenofobní chování, lhostejnost k problémům kolem sebe a neochota podílet se na jejich řešení)

8. Konkretizace oblastí

Rámec dílčí oblastí				
A	B	C	D	E
biologická	psychická	interpersonální	sociálně-kulturní	enviromentální
A.1. Dítě a jeho tělo	B. 1. Dítě a jeho psychika	C. 1. Dítě a ten druhý	D. 1. Dítě společnost	E. 1. Dítě a svět
	B. 2. Jazyk a řeč			
	B. 3. Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace			
	B. 4. Sebeпоjetí, city, vůle			
zdokonalování dovedností v oblasti hrubé a jemné motoriky	rozvoj a aktivizace slovní zásoby umožňující pojmenovat výtvarné jevy a porozumět výtvarnému projevu jiného autora	vytváření prosociálních postojů i při hodnocení výtvarných činností	rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností	seznamování se s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, pokoušení se o jeho výtvarné ozvláštňení
rozvoj výtvarných a polytechnických dovedností	rozvoj verbálních i neverbálních komunikativních dovedností, včetně vyjádření výtvarnou formou	rozvoj kooperativních dovedností při výtvarné výchově	seznamování se se světem kultury a uměním vlastního národa i s existencí ostatních kultur a národností	poznávání jiných kultur prostřednictvím výtvarného umění a vytváření pozitivního vztahu k výtvarné kultuře
rozvoj používání zraku a hmatu	rozvoj výtvarné paměti, představivosti, fantazie a myšlení v materiálu, rozvoj tvořivosti	rozvoj citlivosti k sociálnímu okolí, propojení etického a estetického principu	vytváření základů společenského a estetického vkusu	rozvoj schopnosti výtvarně estetického hodnocení
upřednostňovat užívání pravé nebo levé ruky při kreslení i jiných činnostech, správné držet tužku	rozvoj smyslů - sluch, čich, chuť, zrak	konkretizované dílčí výstupy: - respektovat dospělého i názory jiného dítěte	dodržovat společně dohodnutá pravidla vzájemného soužití a rozlišovat společensky nežádoucí chování	rozumět běžným okolnostem, dějům, jevům a situacím, s nimiž se dítě setkává a mít poznatky z různých oblastí života podle toho, co kolem sebe vnímá, co prožívá, co mu bylo zprostředkováno či vysvětleno
napodobovat základní geometrické obrazce, různé tvary	poznávání postupů výtvarné tvorby i výtvarných vyjadřovacích prostředků a jejich výrazových možností	vyhledávat partnera pro hru, domlouvat se verbálně i neverbálně	chápat funkci rodiny a jejích členů, orientovat se v rolích různých společenských skupin, reagovat na sociální kontakty druhých dětí otevřeně a zařazovat se mezi ně	uvědomovat si, že svět přírody i lidí je na různých částech naší planety různorodý a pestrý a ne vždy šťastný
zvládat výtvarné činnosti, provádět jednoduché úkony s výtvarnými	spontánně vyprávět zážitky, vyjádřit myšlenku, nápad, vyjádřit své pocity, prožitky	všímat si přání a potřeb druhých, chápat rozdílnost mezi vrstevníky ve vzhledu, dovednostech, chování a chápat to jako přirozené	vnímat odlišnosti mezi dětmi	mít poznatky o tradicích a zvycích kraje, přijmout tradice národa
pomůckami a materiály - kreslit, malovat, modelovat, vytrhávat, stříhat, lepit,	dorozumět se verbálně i nonverbálně	rozumět běžným projevům emocí a nálada chovat se citlivě a ohleduplně	pozorně poslouchat a sledovat se zájmem uměleckou produkci a zhodnotit své prožitky	zájmat se o dění kolem sebe, vnímat změny a vědět, že se změny vyvíjí, plynou a proměňují se a chápat, že je to přirozené a samozřejmé

vytvářet objekty z přírodních i umělých materiálů	pozorovat změny ve svém okolí	uvědomit si vztahy mezi lidmi a bránit se projevům násilí	všímat si kulturních památek kolem sebe	uvědomovat si, co je škodlivé a nebezpečné, že se člověk a příroda vzájemně ovlivňují a každý může svým chováním působit na životní prostředí
udržovat pořádek, zvládat jednoduché úklidové práce	rozlišovat zvuky a známé melodie, tvary a vlastnosti předmětů, základní barvy i barvy složené, další barevné kvality a vlastnosti objektů, známé chutě, vůně i zápachy		zobrazovat objekty reálné i fantazijní různými výrazovými prostředky	uvědomovat si význam výtvarné estetických aspektů životního prostředí a aktivně jej výtvarně dotvářet
pojmenovat viditelné části těla i některé jeho dílčí části i některé orgány	soustředěně naslouchat pohádce, skladbě či divadelní hře			být citlivý k přírodě
mít poznatky o narození, růstu těla a jeho základních proměnách	záměrně si pamatovat a vybavovat si prožité příjemné i nepříjemné pocity vidění, slyšení i cítění, zvuky zvířat běžně používaných předmětů a událostí v přírodě, melodie			
uvědomovat si, co je nebezpečné a bránit se projevům násilí	objevovat význam ilustrací, obrazů a soch			
	chápat jednoduché souvislosti, nacházet znaky společné a rozdílné			
	slovně, výtvarně, technicky vyjádřit svoje jednoduché nápady, experimentovat, řešit problémy cestou pokus - omyl			
	zapojovat se do činností, komunikovat, kooperovat s dětmi i známými dospělými a uvědomit si, že fungování skupiny je postaveno na pravidlech soužití, umět se přizpůsobit			
	projevovat se citlivě k živým bytostem, přírodě i věcem, pomáhat druhým, přirozeně projevovat pozitivní a negativní emoce a to, co prožívá výtvarně vyjádřit			
nabídka činností	nabídka činností	nabídka činností	nabídka činností	nabídka činností
haptický záznam hlazení malbou dlaní stromu, zvířat, lidí; vtiskování a otisky částí těla na papír či do hlíny; výzdoba mého území, kresby nenarozených dětí v lůně matky; kouzelné proměny člověka ve strom; srovnávací kresby částí lidského těla s listy a větvemi stromů nebo s motivy živočišné říše; pantomimické ztvárnění přírody; hry s papírem - balení miminek do plenek	srovnávací kresby haptického a zrakového vjemu předmětů v sáčku; záznam zvuku ptačího zpěvu; malba vůně a chutí něčeho dobrého; hry s mísením barev - malíř podzim; vnímání toho, jak pracují naše smysly; poslouchání a vnímání pohybu těla při dýchání, co vše si nahmatáme na svém těle; záznam barevných skvrn při zavřených očích; výroba fantastické krajiny nebo té, která je nám blízká, kde se cítíme bezpečně; pozorování přírodních, kulturních i technických objektů i běžných předmětů; námětové a smyslové hry + výlety do přírody spojené se sběrem materiálu	sociální a interaktivní hry - zdravíme se, objímáme se, dotýkáme se s úctou a radostí ze setkání; záznam haptického a psychického zážitku z podávání rukou; spolupráce na společném výtvarném díle - jsem součástí své třídy; společná setkání při hodnotících činnostech; poznávání prostředí rodiny a vztahů mezi nimi, prostředí zdravé školičky a využití tohoto tématu k výtvarným a smyslovým činnostem; vycházky a výlety s estetickým zaměřením - galerie, výstavy, muzea	příprava realizace společných slavností v rámci národních zvyků a tradic; seznámení s významem pohanských i křesťanských svátků - malba svátku pálení čarodějnic, kresba průvodu sv. Mikuláše a masopustního průvodu, kresba cesty za svými blízkými, kresba přírodních katastrof u nás a ve světě - jak pomáhám uhasit požár, při záplavách; návštěva blízkého zámku, kostela, výstavy betlémů	kresba, malba a prostorové ztvárnění rostlin a živočichů; pozorování stavby těla a její účelnost; výroba domu pro broučky, hnízda pro ptáky i člověka z přírodnin; prostorová tvorba místa, kde bydlím, kresba reálií z mého okolí; seznámení se s tradiční lidovou řemeslnou tvorbou a výtvarné využití produktů z přírody - vosk, vlna, proutí; využití schopností přírodních úkazů k výtvarným hrám - sluneční kresba, dešťová malba, foto tisk, hry světla a stínů, rozfoukávání tuše; sbírání přírodnin po cestě do zdravé školičky, z dovolené a sestavení koláže a asambláže; malba vodou bez barev do písku, na chodník; příprava výtvarných vernisází dětí

9. Rámcový měsíční plán

měsíc	téma měsíce	aktivita
LEDEN	SNĚHOVÉ RADOVÁNKY, TŘI KRÁLOVÉ, ZIMA	1. Tři králové – tradice, Kašpar, Melichar, Baltazar 2. Sněhové radovánky – činnosti spojené se zimou, sporty, hry 3. Zima a zvířata – jak žijí, jak získávají potravu, zimní spánek zvířat, jak pomáháme 4. Sněhulák – jak se oblékáme v zimě, vlastnosti sněhu a ledu, stavíme sněhuláka
ÚNOR	VALENTÝN, MASOPUST	1. Masopust – tradice, masky, hudební nástroje 2. Valentýn – svátek zamilovaných, vztahy, vlastnosti lidí, chování k druhým 3. Pohádkové postavy – pohádky, oblíbená pohádková postava, divadlo 4. Týden řemesel – řemesla dnes a dříve, čím budu, až vyrostu, co dělají moji rodiče
BŘEZEN	VÍTÁNÍ JARA, MDŽ	1. Vítání jara – kdy začíná jaro, jak ho poznáme, první jarní květiny, pozorování jara při pobytu venku 2. Morena – tradice s vyháněním zimy, jak se dělá Morena 3. MDŽ – oslava žen, původ, chování mužů k ženám 4. Probouzení zvířátek – která zvířátka se probouzejí, hmyz, návrat ptáků z teplých krajín, mláďata
DUBEN	VELIKONOCE, PÁLENÍ ČARODĚJNIC	1. Apríl – aprílová tradice, veselé básničky a písničky, hry, aprílové počasí 2. Domácí zvířata – zvířata a jejich mláďata, jejich užitek, co potřebují, péče, zvuky 3. Velikonoce – zvyky, tradice, pomlázka, velikonoční dílna, říkadla 4. Čarodějnice – pálení čarodějnic-seznámení s tradicí, Čarodějnický rej
KVĚTEN	DEN MATEK, 1. MÁJ - LÁSKY ČAS	1. Lásky čas – prvomájový zvyk, vztahy mezi lidmi, jak se staráme o přírodu 2. Maminka – den matek, kdo je maminka a tatínek, rodinné vztahy 3. Život brouka – poznáváme druhy hmyzu, jakou mají funkci, pozorujeme při procházce 4. Musíme si pomáhat – vztahy mezi lidmi, úcta ke druhým, úcta ke stáří, pomoc druhým
ČERVEN	MEZINÁRODNÍ DEN DĚTÍ	1. MDD – oslava dne dětí, hry, soutěže, odměny 2. Připravit, pozor, teď – pravidla, provozu - bezpečnost, dopravní prostředky, výlet, cestování 3. Letní hrátky – činnosti spojené s létem, sporty, hry 4. Hurá prázdniny – těšíme se na prázdniny, kam pojedeme na dovolenou a čím
ČERVENEC	PRÁZDNINY, DOVOLENÁ	1. Moje hračka – popis a význam oblíbené hračky doma a ve školce, dárky – kdy dáváme, kdy dostáváme, vztah k hračce 2. Dětská kapela – písně, hra na hudební nástroje, poslech hudby, hudební hry 3. Vzhůru do vesmíru – seznámení s naší planetou, světadíly, chování k naší planetě, přírodě

		4. Dovolená – kde travíme dovolenou, s kým, činnosti na dovolené, sporty
SRPEN	SKLIZEŇ OVOCE A ZELENINY, BYDLENÍ	1. Na zahradě – pěstování ovoce a zeleniny, plody, květiny, péče o zahradu 2. Všude dobře doma nejlíp – povídání o životě na vesnici a ve městě, rozdíly v bydlení v domě a paneláku, péče o bydlení 3. Syslíme - sklizeň plodů, zásoby na zimu, uchovávání potravin, co máme rádi 4. Rozloučení s prázdninami – zhodnocení prázdnin, nejlepší zážitek, příprava na nový školní rok
ZÁŘÍ	JÁ A KAMARÁDI, VZPOMÍNKY NA PRÁZDNINY	1. Vítejte u nás – seznámení se školkou, přivítání s novými i starými kamarády 2. Hledáme zebra – pravidla bezpečného chování ve školce, při procházce, nácvik chůze ve dvojicích, školková pravidla 3. Já a kamarádi – upevňování jmen kamarádů, vztahy mezi námi, pomáháme si, utužování kamarádství 4. Zpátky v čase – ohlédnutí za prázdninami, vzpomínky na zážitky z prázdnin, dovolená, vyprávění, zážitky
	ZVÍRÁTKA – BABÍ LÉTO	1. Babí léto – příprava na podzim, počasí, výroba papírových draků 2. Příroda kolem nás – zvířátka na poli a v lese, sběr kaštanů, listů, pozorování přírody při pobytu venku 3. Z ptačího pohledu – odlet ptáků do teplých krajín, jak můžeme ptákům v zimě pomoci – krmítka, druhy ptáků 4. Halloween – povídání o halloweenu, původ, zvyky, dýně
LISTOPAD	PODZIM, DUŠIČKY	1. Ahoj podzime – jak poznáme podzim, vnímání změn přírody, sběr podzimních přírodnin 2. Vítr, déšť – druhy počasí (déšť, oblačno, bouřka, mlha, slunce, vítr), změna počasí, vnímání aktuálního stavu počasí, chování a činnosti při určitém počasí 3. Umíme se dobře oblékat – vliv počasí na to, jak se oblékáme, správné oblékání pro předcházení nemocí, otužování 4. Moje tělo, moje smysly – péče o naše tělo, hygienické návyky, uvědomování si všech našich smyslů-smyslové hry, cvičení, sporty, sporty s rodinou 5. Když stůňu – prevence některých nemocí, hygienické návyky při nemocech, péče o nemocného
PROSINEC	VÁNOCE – KOLEDY, ZVYKY, TRADICE, MIKULÁŠ	1. Mikuláš – tradice chození Mikuláše s čertem a andělem, básničky a písničky 2. Adventní čas – seznámení s vánočními zvyky a tradicemi, koledy-poslech i zpěv 3. Vánoční dýchánek – výzdoba třídy, zdobení stromečku 4. Vánoce – radostné prožívání vánoc ve všech činnostech

Rámcový měsíční plán vypracovaly: Klára Waloszková, Kristýna Strnadová